

**ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΗ
ΤΩΝ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ ΚΑΤΑ
ΤΟΝ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗ ΤΟ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟ**

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΑΡΤΖΕΛΟΥ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗ ΤΟ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟ

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΑΡΤΖΕΛΟΥ
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Εἰσαγωγή

Ἡ πρόοδος τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μετὰ τὰς Μὴ-Χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι προκάλεσε τὸ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὸ θαυμασμὸ ἀκόμη καὶ δυτικῶν θεολόγων¹, δημιουργήσῃ ἐντούτοις ἔντονο κλίμα ἀντιδράσεων ἐκ μέρους ὀρισμένων Ὁρθοδόξων², μετὰ ἀποτέλεσμα ὅχι μόνον νὰ μὴ λαμβάνεται σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν ἀλλὰ καὶ νὰ παρερμηνεύεται ἀπὸ ὀρισμένους ἐξ αὐτῶν ἀκόμη καὶ ἡ νηφάλια δογμα-

1. Βλ. ἐνδεικτικὰ Α.Μ. Ritter, «Der gewonnene christologische Konsens zwischen orthodoxen Kirchen im Licht der Kirchenvätertradition», στὸ *Logos. Festschrift für Luise Abramowski*, Berlin-New York 1993, σ. 469 κ.ἑ. D.W. Winkler, *Koptische Kirche und Reichskirche. Altes Schisma und neuer Dialog*, Tyrolia – Verlag, Innsbruck – Wien 1977, σ. 222 κ.ἑ. 332 ἑξ. D. Wendebourg, «Chalkedon in der ökumenischen Diskussion», στὸ *Chalkedon: Geschichte und Aktualität. Studien zur Rezeption der christologischen Formel von Chalkedon*, herausgegeben von J. van Oort und J. Roldanus, Leuven 1998, σ. 193 ἑξ. 208 κ.ἑ.

2. Βλ. σχετικὰ Θ. Ζήση, «Ἡ “Ὁρθοδοξία” τῶν Ἀντιχαλκηδονίων Μονοφυσιτῶν», Ἐκδ. «Βρυέννιος», Θεσσαλονίκη 1994. Τοῦ ἴδιου, *Τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας. Οἰκουμενισμὸς καὶ Παπισμὸς*, Θεσσαλονίκη 2004, σσ. 104-125. Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, *Εἶναι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι Ὁρθόδοξοι; Κείμενα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἄλλων ἁγιορειτῶν Πατέρων περὶ τοῦ διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων (Μονοφυσιτῶν)*, Ἁγίου Ὁρους 1995. Ἱερᾶς Κοινότητος Ἁγίου Ὁρους Ἀθῶν, *Παρατηρήσεις περὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων (Ἀπάντησις εἰς κριτικὴν τοῦ Σεβ. Μη-*

τική αξιολόγηση των Ἀντιχαλκηδονίων ἢ, ὅπως ἀποκαλοῦνται σήμερα, Μὴ-Χαλκηδονίων, ποὺ κάνει στὸ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός³. Πράγματι στὸ ἐν λόγῳ ἔργο του ὁ μέγας αὐτὸς καὶ ἀκριβὴς δογματολόγος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπιδιώκοντας νὰ ἀναλύσει καὶ νὰ καταστήσει γνωστὲς τὶς διάφορες αἱρέσεις, δὲν παραλείπει νὰ ἀναφερθεῖ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ στοὺς Ἀντιχαλκηδονίους, περιγράφοντας μὲ τρόπο σαφὴ καὶ ἀδιαμφισβήτητο τὴ δογματικὴ τους ταυτότητα. Καίτοι ἐπισημαίνει τὸν αἱρετικὸ χαρακτήρα τους, ποὺ συνίσταται στὴν ἀποσχισὴ τους ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, λόγῳ τῆς ἀρνήσεώς τους νὰ δεχτοῦν τὸν Ὅρος τῆς Χαλκηδόνος, καὶ γενικότερα τὶς ἀποφάσεις τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, δὲν διστάζει νὰ ἀναγνωρίσει τὴν ὀρθοδοξίαν τους ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα, ἐπισημαίνοντας ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Αἰγύπτιοι, οἱ καὶ Σχηματικοὶ (ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν Σχισματικοί), καὶ Μονοφυσίται· οἱ προφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος τοῦ τόπου ἀποσχίσαντες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Αἰγυπτιακοὶ δὲ προσεῖρηνται, διὰ τὸ πρῶτους Αἰγυπτίους κατάρξασθαι τούτου τοῦ σχήματος (ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν τούτου τοῦ σχίσματος) ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τῶν βασιλέων· τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὀρθόδοξοι ὑπάρχοντες. Οὗτοι δὲ προσπαθεῖα τῇ πρὸς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Διόσκορον, τὸν ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καθαιρεθέντα, ὡς τὸν Εὐτυχοῦς δογμάτων συνήγορον, ἀντεπάθησαν τῇ συνόδῳ καὶ μυρίας τόγε ἐπ' αὐτοῖς μέμψεις κατ' αὐτῆς ἀνεπλάσαντο... σκαιοὺς αὐτοὺς καὶ ματαιόφρονas ἀποδείξαντες»⁴. Ὡς ἔλθουμε ὁμῶς νὰ δοῦμε ἀναλυτικὰ ποιά εἶναι ἡ δογματικὴ ταυτότητα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μὲ βάση τὴν περιγραφὴν καὶ τὴν ἀξιολόγησιν τῆς αἱρέσεως αὐτῆς ποὺ κάνει ἐν προκειμένῳ ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

τροπολίου Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ, Ἁγίου Ὅρος 1996. Σ. Ν. Μποζοβίτη, *Τὰ αἰῶνια σύνορα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι*, Ἐκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ», Ἀθήναι 1999. Ἀ. Ν. Παπαβασιλείου, *Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων*, τόμ. Α', Κέντρο Μελετῶν Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, Λευκωσία 2000. J.-C. Larchet, «Τὸ Χριστολογικὸ πρόβλημα περὶ τῆς μελετωμένης ἐνώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Μὴ-Χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν: Ἐκκρεμοῦντα θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιολογικὰ προβλήματα», στὸ *Θεολογία* 74/1 (2003), σσ. 199-234· 74/2 (2003), σσ. 633-670· 75/1 (2004), σσ. 77-104.

3. Βλ. λ.χ. Θ. Ζήση, *Ἡ "Ὁρθοδοξία" τῶν Ἀντιχαλκηδονίων Μονοφυσιτῶν*, Ἐκδ. «Βρυένιος», Θεσσαλονίκη 1994, σ. 18 κ.ἑ. Τοῦ ἴδιου, *Τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας. Οἰκουμενισμὸς καὶ Παπισμὸς*, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 115 κ.ἑ. Ἱερᾶς Κοινότητος Ἁγίου Ὁρους Ἄθω, ὅπ. παρ., σ. 71. J.-C. Larchet, ὅπ. παρ., στὸ *Θεολογία* 74/2 (2003), σ. 661 κ.ἑ. Βλ. καὶ Δ. Τσελεγγίδη, «Ἐπιστημονικὴ κριτικὴ μιᾶς διδακτορικῆς διατριβῆς», στὸ *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* 85/792 (2002), σ. 311 ἑξ.

4. Βλ. PG 94, 741 A.

α) Ἡ δογματικὴ ταυτότητα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων

Ὁρισμένοι ὀρθόδοξοι θεολόγοι ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ἡ δογματικὴ ταυτότητα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τὸ Δαμασκηνὸ συνίσταται στὴ μονοφυσιτικὴ Χριστολογία τους, πράγμα πού, ὅπως ὑποστηρίζουν, δηλώνεται ἤδη ἀπὸ τὸ χαρακτηρισμὸ τους ἐκ μέρους τοῦ Δαμασκηνοῦ στὸ ἀνωτέρω ἀποσπασμα ἀπὸ τὸ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του ὡς «Μονοφυσιτῶν»⁵. Θὰ πρέπει ὁμως νὰ τονίσουμε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἡ ἀποψη αὐτὴ τῶν ἀνωτέρω θεολόγων εἶναι τελείως ἐσφαλμένη γιὰ τὸ λόγο ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς «Μονοφυσιταί» στὸ ἀνωτέρω κείμενο δὲν χρησιμοποιεῖται, γιὰ νὰ δηλώσει τὴ δογματικὴ ταυτότητα τοῦ Διοσκόρου καὶ τῶν ὁπαδῶν του, ἀλλὰ εἶναι ἀπλῶς ἓνα ἀπὸ τὰ διάφορα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἀπέδιδαν οἱ ὀρθόδοξοι ἀντίπαλοί τους καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἦταν γνωστοὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ὅπως οἱ χαρακτηρισμοὶ «Αἰγύπτιοι» καὶ «Σχηματικοί» ἀποδίδονταν κατὰ τὸ Δαμασκηνὸ σ' αὐτοὺς «διὰ τὸ πρῶτους Αἰγυπτίους κατάρξασθαι τούτου τοῦ σχήματος ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ Οὐαλεντιανοῦ τῶν βασιλέων»⁶, ἔτσι καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς «Μονοφυσιταί» τοὺς ἀποδίδονταν ἐκ μέρους τῶν Ὁρθοδόξων, ἐπεὶ προφανῶς ἀπέρριπταν τὸν Ὄρο τῆς Χαλκηδόνος καὶ δέχονταν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο τὴν κυρίλλεια φόρμουλα «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαωμένη», καὶ ὄχι βέβαια γιὰτὶ ἀσπάζονταν τὴ μονοφυσιτικὴ Χριστολογία τοῦ Εὐτυχοῦς, τὴν ὁποία μάλιστα, ὅπως καὶ τὸν ἴδιο τὸν Εὐτυχὴ, καταδίκασαν ἥδη ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τοῦ ἀντιχαλκηδονίου σχίσματος⁷. Ἀλλωστε θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι στὸ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του ὁ Δαμασκηνός, παρουσιάζοντας τὶς διαφορὲς αἱρέσεις, πρῶτα ἀναφέρει τὰ ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα αὐτὲς ἦταν γνωστὲς, καὶ στὴ συνέχεια προβαίνει στὴν ἐκθεση τῆς διδασκαλίας τους καὶ στὴν ἀξιολόγησή τους. Κατὰ συνέπεια ἡ δογματικὴ ταυτότητα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὁπαδῶν τοῦ Διοσκόρου στὸ παραπάνω κείμενο τοῦ Δαμασκηνοῦ δὲν δηλώνεται μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ «Μονοφυσιταί», ἀλλὰ μὲ αὐτὸ πὺν ἐπισημαίνει στὴ συνέχεια ὁ Δαμασκηνός,

5. Βλ. Θ. Ζήση, *Ἡ "Ὁρθοδοξία" τῶν Ἀντιχαλκηδονίων Μονοφυσιτῶν*, Ἐκδ. «Βρυένιος», Θεσσαλονίκη 1994, σ. 19 ἑξ. Τοῦ ἴδιου, *Τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας. Οἰκουμενισμὸς καὶ Παπισμὸς*, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 117. Ἱερᾶς Κοινότητος Ἁγίου Ὁρους Ἀθῶν, ὁπ. παρ., σ. 71. Δ. Τσελεγγίδη, ὁπ. παρ., σ. 311.

6. Βλ. PG 94, 741 A.

7. Βλ. συγκεκρυμένα *Le Livre de Synaxaire*, *Patrologia Orientalis* 9, σ. 372 κ.ε., καθὼς καὶ τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Διοσκόρου Πρὸς Σεκουνδίνο, R. Y. Ebied – L. R. Wickham, «A Collection of unpublished Letters of Timothy Aelurus», στὸ *The Journal of Theological Studies* 21 (1970), σσ. 337-360.

ὅτι δηλ. ἕξαιτίας τοῦ Ὁρου τῆς Χαλκηδόνος ἀποσχίστηκαν ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, παρέμειναν ὁμως ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα ὀρθόδοξοι («*προφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος τοῦ τόπου ἀποσχίσαντες τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας... τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὀρθόδοξοι ὑπάρχοντες*»). Θὰ πρέπει μάλιστα νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι ὁ Δαμασκηνὸς ἀναγκάζεται νὰ τονίσει τὸ σημεῖο αὐτό, γιὰ νὰ διακρίνει ἔτσι τὸ Διόσκορο καὶ τοὺς ὁπαδοὺς του ἀπ' τοὺς ἀντιχαλκηδόνιους ὁπαδοὺς τοῦ Εὐτυχοῦς, τοὺς ἀποκαλούμενους Εὐτυχιανιστές, πού ἦταν οἱ πραγματικοὶ Μονοφυσίτες⁸.

Ἐξάλλου οὔτε καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Δαμασκηνὸς χαρακτηρίζει τὸ Διόσκορο ὡς «τὸν Εὐτυχοῦς δογμάτων συνήγορον» σημαίνει ὅτι δέχεται τὴ δογματικὴ ταυτότητα μεταξὺ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς, διότι τότε θὰ ἔπρεπε νὰ ἐντάξει τὸ Διόσκορο καὶ τοὺς ὁπαδοὺς του στὴν αἵρεση τῶν Εὐτυχιανιστῶν καὶ ὄχι νὰ τοὺς διακρίνει ἀπ' αὐτούς. Ἀπλούστατα, ὁ παραπάνω χαρακτηρισμὸς σχετίζεται μόνο μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ Διοσκόρου στὴ «ληστρικὴ» σύνοδο (449), ὅπου πράγματι μὲ τὴ συνηγορία του ὑπὲρ τοῦ Εὐτυχοῦς συνέβαλε ἀποφασιστικὰ στὴν ἀθώωση τοῦ καταδικασμένου ἀπὸ τὴν Ἐνδημοῦσα σύνοδο τοῦ 448 μονοφυσίτη αἵρεσιάρχη. Γνωρίζει ὁμως ἀσφαλῶς ὁ Δαμασκηνὸς ὅτι ὁ Διόσκορος καὶ οἱ ὁπαδοί του εἶχαν ἀναθεματίσει ἐκ τῶν ὑστέρων ρητὰ καὶ κατηγορηματικὰ τὸν Εὐτυχή καὶ γι' αὐτὸ ἄλλωστε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόσχισή τους ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, λόγῳ τῆς ἄρνησής τους νὰ δεχτοῦν τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, πράγμα πού συνιστᾷ τὴν οὐσία τῆς αἵρεσής τους, τοὺς θεωρεῖ ὡς καθ' ὅλα τὰ ἄλλα, δηλ., ὡς πρὸς τὴ διδασκαλία τους, ὀρθόδοξους. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο καὶ στὸ *Κατὰ Ἰακωβιτῶν* ἔργο του ὁ Δαμασκηνὸς θεωρεῖ τοὺς ἐν λόγῳ Ἀντιχαλκηδονίους ὡς συμφωνοῦντες μὲ τὴν οὐσία τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τῶν προγενεστέρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὑπογραμμίζοντας μάλιστα τὰ χριστολογικὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα τοὺς διαφοροποιοῦν ἀπὸ τὸν Εὐτυχή⁹.

8. Βλ. σχετικὰ PG 94, 740 A - 744 B.

9. Βλ. *Τόμος, ὡς ἐκ προσώπου Πέτρου τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Δαμασκοῦ, Πρὸς τὸν ἐπίσκοπον δῆθεν τοῦ Λαραίας τὸν Ἰακωβίτην* 14, PG 94, 1444 BCD: «Ὡμολόγηται τοῖνυν παρ' ἅπασιν τοῖς ἁγίοις Πατέραςιν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, καὶ τὸν Χριστὸν ἐν θεότητι τέλειον, καὶ τέλειον καὶ ἀνελλιπὴ τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι. Εἵπατε τοῖνυν ἡμῖν καὶ ὑμῖν ταῦτα δοκεῖ; Συνομολογήσετε, ὡς γέ μοι δοκεῖ... Εἰ γὰρ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τὸν Χριστὸν λέγοντες, ἐκ δύο φύσεων αὐτὸν ὁμολογεῖτε, καὶ ἴσον παρ' ὑμῖν δύναται τὸ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τῷ ἐκ δύο φύσεων, πῶς θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα τὸν Χριστὸν λέγοντες καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, οὐ δύο φύσεις αὐτὸν καὶ ἐν δυσὶν ὁμολογήσετε φύσεις;». Βλ. σχετικὰ καὶ A. Louth, *St. John Damascene. Tra-*

Αὐτὴ εἶναι ἡ σωστὴ ἀξιολόγηση τῆς δογματικῆς ταυτότητας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τὸν Ἀγ. Ἰωάννην τὸ Δαμασκηνό. Τὴν ἴδια μάλιστα ἀκριβῶς ἀποφῇ ἐκπροσωποῦν καὶ δύο μεγάλοι Ἕλληνες δογματολόγοι ἐγνωσμένου ὀρθοδόξου φρονήματος καὶ διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ κύρους, οἱ αἰώνιοι Καθηγητὲς Ἰωάννης Καρμίρης καὶ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης.

Συγκεκριμένα ὁ Ἰωάννης Καρμίρης στὴν εἰσήγησή του κατὰ τὴ θεολογικὴ συνάντηση Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων στὸ Aarhus τῆς Δανίας τὸ 1964 ὑπογράμμισε ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Ὁ κλασσικὸς δογματολόγος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἐξέφρασε ἐπιτυχῶς τὴ θετικὴ στάση τῆς Ὁρθοδοξίας ἐναντὶ τῶν Μὴ-Χαλκηδονίων Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὅταν εἶπε ὅτι τοὺς θεωρεῖ ὡς “προφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος τοῦ τόπου ἀποσχίσαντας τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας... τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὀρθοδόξους ὑπάρχοντας”. Λόγῳ αὐτῆς τῆς καταστάσεως, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ γίνουν καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς ἐντατικὲς προσπάθειες γιὰ τὴν ἐπανενώση τῶν Μὴ-Χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν μὲ τὴν Ὁρθόδοξην Ἐκκλησίαν»¹⁰. Στὴ συζήτηση μάλιστα ποὺ ἐγινε μετὰ τὴν εἰσήγησή του, ἔκανε τὴν ἑξῆς σημαντικὴ δήλωση, ἀφοῦ προηγουμένως, ὅπως τόνισε, μελέτησε ὁ ἴδιος τὰ σχετικὰ κείμενα ὄχι μόνο τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ τῶν ἡγετῶν τῶν Μὴ-Χαλκηδονίων: «Κατέληξα στὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ διαφορὰ μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Μὴ-Χαλκηδονίων ὅσον ἀφορᾷ στὴν οὐσία τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, καθ’ ὅσον ὅλοι δέχονται τὴ διδασκαλία τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας. Ὑπάρχει διαφορὰ μόνο ὅσον ἀφορᾷ στὴν

dition and Originality in Byzantine Theology, Oxford University Press, Oxford – New York 2002, σ. 161. Ὡς γνωστόν, ὁ Εὐτυχὴς σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ἐν λόγῳ Ἀντιχαλκηδονίους ἀρνοῦνταν νὰ ὁμολογήσῃ τὸν Χριστὸ «ἐκ δύο φύσεων». «Μὴ γένοιτο», ἔλεγε, «ἐμὲ εἰπεῖν ἐκ δύο φύσεων τὸν Χριστὸν ἢ φυσιολογεῖν τὸν Θεὸν μου» (Βλ. ACO II, 1, 1, 136). Ὁμολογοῦσε μόνο «ἐκ δύο φύσεων γεγενῆσθαι τὸν Κύριον ἡμῶν πρὸ τῆς ἐνώσεως» (Βλ. ACO II, 1, 1, 143), καὶ «ἐκ δύο φύσεων» ἔνωση (Βλ. ACO II, 1, 1, 140), γιὰ νὰ ἔχει τὴν ἀνεση νὰ ὁμολογήσῃ μετὰ τὴν ἔνωση μία φύση. Γιὰ τὸν Εὐτυχὴ τὸ νὰ ὁμολογῇ κανεῖς «ἐκ δύο φύσεων» τὸν Χριστὸ σήμαινε ὅτι δέχεται «δύο φύσεις» μετὰ τὴν ἐνανθρώπιση (Βλ. ἐν προκειμένῳ Γ. Δ. Μαρτζέλου, *Γένεση καὶ πηγὲς τοῦ Ὁρου τῆς Χαλκηδόνος*, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 129 κ.ε.), πράγμα ποὺ συνιστοῦσε βασικὴ διαφορὰ ἐναντὶ τῶν ἀντιχαλκηδονίων ὁπαδῶν τοῦ Διοσκόρου. Καὶ αὐτό, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω παρατιθέμενα κείμενα, τὸ γνωρίζει πολὺ καλά ὁ Δαμασκηνός κατὰ τὴν δογματικὴν ἀξιολόγηση τῶν Ἀντιχαλκηδονίων.

10. Βλ. J. N. Karmiris, «The Problem of the Unification of the Non-Chalcedonian Churches of the East with the Orthodox on the basis of Cyril's formula: "Mia physis tou Theou Logou sesarkomene"», στὸ *The Greek Orthodox Theological Review* 10 (1965), σ. 62. Βλ. καὶ P. Gregorios – W. H. Lazareth – N. A. Nissiotis, *Does Chalcedon divide or unite? Towards Convergence in Orthodox Christology*, Geneva 1981, σ. 30 ἑξ.

όρολογία και τή διατύπωση αὐτοῦ τοῦ δόγματος»¹¹. Ἀνάλογη ἐπίσης εἶναι καί ἡ στάση τοῦ π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, ὁ ὁποῖος, θεωρώντας τοὺς Ἀντιχαλκηδόνιους ὁπαδοὺς τοῦ Διοσκόρου ὀρθοδόξους ὡς πρὸς τὴν οὐσία τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τους, κάνει ἐπανειλημμένα λόγο στὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα μελέτη του γιὰ «Χαλκηδόνιους καὶ Μὴ-Χαλκηδόνιους Ὁρθοδόξους»¹², ἀφήνοντας σαφῶς νὰ διαφανεῖ ὅτι ἡ μόνη οὐσιαστικὴ θεολογικὴ διαφορὰ μεταξὺ «Χαλκηδονίων καὶ Μὴ-Χαλκηδονίων Ὁρθοδόξων» εἶναι ἡ ἀποδοχὴ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ὡστόσο εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ ἴδιος ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, στρεφόμενος δριμύτατα ἐναντίον τοῦ Διοσκόρου καὶ τοῦ Σεβήρου στὴν Ἑκδοσὴ ἀκριβῆ τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι τοὺς θεωρεῖ αἵρετικούς καὶ γιὰ τὴ Χριστολογία τους, ὅταν γράφει ἐπὶ λέξει «... οὐ κατὰ φυρμὸν ἢ σύγχυσιν ἢ ἀνάκρασιν, ὡς ὁ θεήλατος ἔφη Διόσκορος... καὶ Σεβήρος, καὶ ἡ τούτων ἐναγῆς συμμορία»¹³.

Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐξονυχιστικὴ καὶ εἰς βάθος μελέτη τῶν ἔργων τῶν δύο ἀνωτέρω ἡγετῶν τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ δὲν συνδέονται μὲ αὐτὴ καθεαυτὴ τὴ Χριστολογία τους, ἡ ὁποία, ὅπως ἀποδεικνύεται, δὲν διαφέρει οὐσιαστικά ἀπὸ τὴ Χριστολογία τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας¹⁴, ἀλλὰ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Διόσκορος καὶ ὁ Σεβήρος ἀρνήθηκαν νὰ δεχτοῦν τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, γενόμενοι μὲ τὴ στάση τους αὐτὴ ἡγέτες καὶ θεμελιωτὲς τοῦ ἀντιχαλκηδονίου σχίσματος. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι πού συνιστᾷ τόσο γιὰ τὸ Δαμασκηνὸ ὅσο καὶ γιὰ τοὺς λοιποὺς Πατέρες τὴν οὐσία τῆς αἵρεσῆς τους· ὄχι ἡ Χριστολογία τους καθ' ἑαυτήν. Δὲν ἐνδιέφερε καθόλου τοὺς Πατέρες, ἂν ἡ Χριστολογία τους ἦταν καθ' ἑαυτὴν ὀρθόδοξη ἢ αἵρετικὴ, ἀπὸ τὴ στιγμή πού οἱ ἴδιοι ἀπέρριπταν τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ὡς νεστοριανικὴ καὶ ἐσχίζαν μὲ τὴ στάση τους τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Κι' αὐτὸ

11. Βλ. «DISCUSSION: Concerning the paper of Professor Karmiris», στὸ *The Greek Orthodox Theological Review* 10 (1965), σ. 75. Βλ. καὶ P. Gregorios – W. H. Lazareth – N. A. Nissiotis, ὅπ. παρ., σ. 43.

12. Βλ. J. S. Romanides, «St. Cyril's "One physis or hypostasis of God the Logos incarnate" and Chalcedon», στὸ *The Greek Orthodox Theological Review* 10 (1965), σ. 82 ἔξ.

13. Βλ. PG 94, 993 A.

14. Βλ. σχετικὰ τὴν παραπάνω δήλωση τοῦ ἀείμνηστου Καθηγητοῦ Ἰω. Καρμίρη, καθὼς καὶ τίς δύο ἐπὶ τοῦ προκειμένου διδακτορικῆς διατριβῆς Ἡλ. Κεσμίρη, *Ἡ Χριστολογία καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ τοῦ Διοσκόρου Ἀλεξανδρείας*, Θεσσαλονίκη 2000 καὶ Ἰω. Θ. Νικολόπουλου, *Ἡ Χριστολογία τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας καὶ ὁ Ὁρος τῆς Χαλκηδόνας*, Θεσσαλονίκη 2002.

γιατὶ τὸ κριτήριό τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας γενικότερα δὲν εἶναι ἀπλῶς ἰδεολογικὸ ἀλλὰ ἐκκλησιολογικὸ· περνάει μέσα ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἔχει ὡς ἐκ τοῦτου ἐκκλησιολογικὴ διάσταση. Ἐξόχως χαρακτηριστικὸ λ.χ. εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ ὡς γνωστὸν ὁ Θεοδώρητος Κύρου καὶ ὁ Ἰβας Ἐδέσσης, μὲ τὶς ἐνέργειες καὶ τὰ συγγράμματά τους ἐξύβρισαν τὸν ἅγ. Κύριλλο Ἀλεξανδρείας καὶ ὑποστήριξαν τὸ πρόσωπο καὶ τὴ διδασκαλίαν τοῦ Νεστορίου, πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ μπορούσαν ἄνετα νὰ χαρακτηριστοῦν ὡς αἰρετικοί, ἐντούτοις, ἐπειδὴ στὴ Χαλκηδὸνα δέχτηκαν τὴν οἰκουμενικὴ ἀπόφαση τῆς Ἐκκλησίας καὶ καταδίκασαν τὸ Νεστόριο, θεωρήθηκαν ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὡς ὀρθόδοξοι, χωρὶς ὥστόσο νὰ ἀποκηρύξουν τὶς νεστοριανίζουσες θέσεις τους. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἐκ τῶν ὑστέρων ἢ Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ποὺ ἀσχολήθηκε εἰδικότερα μὲ τὴ Χριστολογία τοὺς καταδίκασε τὰ νεστοριανίζοντα καὶ ἀντικυρίλλεια συγγράμματά τους, καίτοι ἢ Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοὺς εἶχε ἀποκαταστήσει ἤδη ὡς ὀρθόδοξους (Καταδίκη τῶν Τριῶν Κεφαλαίων)¹⁵. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δείχνει περὶτρανα ὅτι τὸ κριτήριό τῆς ὀρθοδοξίας γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν δὲν εἶναι τόσο τὸ ἂν κάποιος διατυπώσει ὀρθὰ ἢ ἐσφαλμένα μιὰ δογματικὴ διδασκαλία, ὅσο κυρίως τὸ ἂν ἀποδέχεται ἢ ὄχι τὴ σχετικὴ οἰκουμενικὴ ἀπόφαση τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὸ τὴν ἔννοια λοιπὸν αὕτῃ καὶ ἡ ἀπόρριψη τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τῶν Ἀντιχαλκηδονίων καὶ τοὺς ὁπαδούς τους ἀρκοῦσε γιὰ τοὺς Πατέρες, προκειμένου νὰ τοὺς προσάψουν τὴ μομφὴ τοῦ αἰρετικοῦ. Δὲν τοὺς ἔνοιαζε τίποτε ἄλλο, γιὰ νὰ πεισθοῦν γιὰ τὸν αἰρετικὸ χαρακτήρα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων.

Ἐξάλλου εἶναι ἐπιστημονικὰ ἀνεπίτρεπτο νὰ ἐρμηνεύονται οἱ διάφοροι χαρακτηρισμοὶ ποὺ ἀποδίδονται ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στοὺς ἡγέτες τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μονομερῶς καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ ἀδιάσειστα ἱστοριοθεολογικὰ στοιχεῖα ποὺ περιέχουν τὰ Πρακτικὰ ἢ ἀκόμη καὶ τὰ συγγράμματά τους.

Ὅπως εἶναι ἄλλωστε γνωστό, ὁ Διόσκορος Ἀλεξανδρείας, ποὺ ὑπῆρξε πρωταίτιος τοῦ ἀντιχαλκηδονίου σχίσματος, δὲν καταδικάστηκε ἀπὸ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο γιὰ λόγους δογματικούς, ἀλλὰ μόνο γιὰ λόγους κανονικούς. Αὐτὸ δὲν προκύπτει μόνο ἀπὸ τὴν γ' συνεδρία τῆς Συνόδου, κατὰ τὴν ὁποία συνέβη ἡ καταδίκη τοῦ Διοσκορόυ¹⁶, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ὅσα ρητὰ

15. Βλ. Β. Κ. Στεφανίδου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ἀθῆναι 31970, σ. 239. Βλ. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, Ἀθῆναι 1992, σ. 708 κ.ε.

16. Βλ. ACO II, 1, 2, 8 [204] – 29 [225].

καὶ ἐκπεφρασμένα δήλωσε ὁ Ἀνατόλιος Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν ἐ' συνεδρία τῆς Συνόδου, προκειμένου νὰ διατηρηθεῖ στὸ κείμενο τοῦ ἀρχικοῦ Ὁροῦ ἡ φράση «ἐκ δύο φύσεων», τὴν ὁποία οἱ αὐτοκρατορικοὶ ἀντιπρόσωποι, παρακινούμενοι ἀπὸ τοὺς παπικοὺς λεγάτους, θεωροῦσαν μονοφυσιτίζουσα, συνδέοντάς τὴν μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Διοσκόρου. «Διὰ (τὴν) πίστιν», ὑπογράμμισε, «οὐ κατηρέθη Διόσκορος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκοινωνησίαν ἐποίησε τῷ κυρίῳ Λέοντι τῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ τρίτον ἐκλήθη καὶ οὐκ ἦλθεν, διὰ τοῦτο κατηρέθη»¹⁷. Ἄν ὁ Διόσκορος εἶχε καταδιαστῆ γιὰ δογματικούς λόγους ὡς αἰρετικός¹⁸, ἀντιλαμβανόμεστε ὅτι ὁ ἅγ. Ἀνατόλιος δὲν θὰ ἀντέτασσε ἓνα τέτοιο ἐπιχείρημα ἐναντι τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀντιπροσώπων, γιὰ τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ δὲν θὰ εἶχε καμιά ἀποδεικτικὴ ἰσχύ γιὰ τὴν ὀρθο-

17. Βλ. ACO II, 1, 2, 124 [320].

18. Τὴν ἄποψη ὅτι ὁ Διόσκορος καταδικάστηκε κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ὄχι μόνον γιὰ κανονικοὺς ἀλλὰ καὶ γιὰ δογματικούς λόγους ἐκπροσωπεῖ χωρὶς σοβαρὴ ἐπιχειρηματολογικὴ τεκμηρίωση ὁ Καθηγητὴς Δ. Τσελεγγίδης, στηριζόμενος ἐν προκειμένῳ ἀφενὸς σὲ μεμονωμένες «ἐκβοήσεις» ὀρισμένων Πατέρων τῆς Χαλκηδόνος ποὺ ἀναθεμάτισαν τὸ Διόσκορο μαζί μὲ τὸ Νεστόριο καὶ τὸν Εὐτυχὴ καὶ ἀφετέρου στὸ λίβελο τοῦ Εὐσεβίου Δορυλαίου, ὁ ὁποῖος, καταγγέλλοντας τὸ Διόσκορο στὴ Χαλκηδὸνα γιὰ τὰ ὅσα ἔκτροπα εἶχε διαπράξει στὴ «ληστρικὴ» σύνοδο (449), τὸν χαρακτήρισε «ὁμόδοξο... καὶ ὁμόφρονα τοῦ Εὐτυχούς... καὶ αἰρετικό» (Βλ. ὅπ. παρ., σ. 309). Ἡ ἄποψη ὅμως αὐτὴ, ἐκτὸς τῶν ἄνωτέρω παρατιθέμενων ἀδιαμφισβήτητων στοιχείων ποὺ μαρτυροῦν περὶ τοῦ ἀντιθέτου, εἶναι τελείως ἐσφαλμένη καὶ γιὰ τὸν πρόσθετο λόγο ὅτι οἱ μεμονωμένες ἐκβοήσεις ὀρισμένων Πατέρων ποὺ ἀκούστηκαν στὴ Σύνοδο, καθὼς καὶ οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ Εὐσεβίου Δορυλαίου ἐναντίον τοῦ Διοσκόρου, δὲν συνιστοῦν ἀπόφαση τῆς Συνόδου σχετικὰ μὲ τὸν αἰρετικὸν χαρακτήρα τῆς Χριστολογίας τοῦ Διοσκόρου. Ἀλλωστε εἶναι σαφές ὅτι οἱ μεμονωμένες ἐκβοήσεις ἢ καταγγελίες ὀρισμένων Πατέρων σὲ μίαν Σύνοδο εἴτε τοπικὴ εἴτε Οἰκουμενικὴ δὲν ἀποτελοῦν συνοδικὴ ἀπόφαση καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐκφράζουν τὴν καθολικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Ἰωάννης Γερμανικεὺς καὶ οἱ παπικοὶ λεγάτοι ποὺ ζήτησαν κατὰ τὴν ἐ' συνεδρία τῆς Συνόδου τροποποίηση τοῦ ἀρχικοῦ Ὁροῦ χαρακτηρίστηκαν ἀπὸ ἀρκετοὺς Πατέρες τῆς Συνόδου ὡς «Νεστοριανοί» (Βλ. ACO II, 1, 2, 123 [319] ἐξ. 125 [321]), χωρὶς ὥστόσο αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι οἱ Πατέρες αὐτοὶ, οἱ ὁποῖοι μάλιστα μὲ τὴν ἐπιμονή τους συνετέλεσαν καθοριστικὰ στὴν τροποποίηση τοῦ ἀρχικοῦ Ὁροῦ καὶ τὴ διαμόρφωση τοῦ τελικοῦ, θεωρήθηκαν ἢ πολὺ περισσότερο καταδικάστηκαν ἀπὸ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ὡς αἰρετικοί, καὶ μάλιστα Νεστοριανοί. Κάθε ἄλλο! Κατὰ συνέπεια εἶναι ἐπιστημονικὰ ἀνεπίτρεπτο νὰ ἐκλαμβάνονται κατὰ γράμμα καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν οἱ μεμονωμένες ἐκβοήσεις ἢ καταγγελίες ὀρισμένων Πατέρων σὲ μίαν Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ἢ πολὺ περισσότερο νὰ ἀποδίδεται σ' αὐτὲς οἰκουμενικὴ βαρύνουσα, ἂν προηγουμένως δὲν ἔχει ὑπάρξει σχετικὴ ἀπόφαση τῆς Συνόδου, ἢ ὁποία καὶ μόνον ἐκφράζει ἐν προκειμένῳ τὴν καθολικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας ἐιδικὸς ἐπιστήμονας στὴ διεθνή βιβλιογραφία ποὺ νὰ ἀσπάζεται τὴν ἄποψη, ὅτι ὁ Διόσκορος καταδικάστηκε ἀπὸ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ὄχι μόνον γιὰ κανονικοὺς ἀλλὰ καὶ γιὰ δογματικούς λό-

δοξία τῆς φράσης «ἐκ δύο φύσεων» ποὺ χρησιμοποίησε ὄντως ὁ Διόσκορος καὶ περιεῖχε ὁ ἀρχικὸς Ὅρος¹⁹. Ὅπως ὑποστήριξε μάλιστα ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἐξ ἀφορμῆς σχετικῆς εἰσηγήσεως τοῦ Ἰωάννη Καρμίρη στὸ Aarhus τῆς Δανίας τὸ 1964, «... ὁ Διόσκορος θεωρήθηκε κατὰ τὴν πίστη τοῦ ἀπολύτως ὀρθόδοξος ἀπὸ τόσο σημαντικοὺς Πατέρες τῆς Χαλκηδόνας, ὅπως ἐκείνοι ποὺ ἐκπροσωποῦσε ὁ Ἀνατόλιος Κωνσταντινουπόλεως»²⁰.

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι δὲν ὑπάρχει οὔτε καὶ ἓνα ἔστω χωρίο τοῦ Διοσκόρου ἢ τοῦ Σεβήρου, ὅπου νὰ φαίνεται ὅτι δέχονται οἱ ἴδιοι ἀνάκραση καὶ φυρμὸ τῶν φύσεων, ὅπως τοὺς κατηγορεῖ ὁ Δαμασκηνός. Ἀντίθετα ὑπάρχουν ἀρκετὰ σημεῖα, στὰ ὁποῖα ὁ Διόσκορος καὶ ὁ Σεβήρος ἀπορρίπτουν κατὰ λέξη τὴν ἀνάκραση, τὴ σύγχυση καὶ τὸ φυρμὸ τῶν φύσεων. Ἦδη στὴν Δ' Οἰκουμενικῇ Σύνοδο ὁ Διόσκορος δήλωσε μὲ ἔμφαση: «Οὔτε σύγχυσιν λέγομεν οὔτε τομὴν οὔτε τροπὴν. Ἀνάθεμα τῷ λέγοντι ἢ σύγχυσιν ἢ τροπὴν ἢ ἀνάκρασιν»²¹. Ἐξάλλου ὁ Σεβήρος ρητὰ καὶ κατηγορηματικὰ καταδικάζει ἐπανειλημμένα τὴ σύγχυση καὶ τὴν

γους. Τοῦναντίον ἐπιφανεῖς ὀρθόδοξοι θεολόγοι καὶ ἱστορικοὶ ὑποστηρίζουν τὸ τελείως ἀντίθετο. Μάλιστα ὁ π. Γεώργιος Florovsky τόνισε μὲ ἔμφαση ὅτι ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ Πατέρες τῆς Χαλκηδόνας δὲν καταδίκασαν τὸ Διόσκορο γιὰ αἵρεση, ἦταν ὅτι ὁ Διόσκορος δὲν ἀρνήθηκε τὴ «διπλὴ ὁμοουσιότητα» τοῦ Θεανθρώπου, ὅπως εἶχε κάνει δηλ. ὁ Εὐτυχὴς στὴν Ἐνδημούσα σύνοδο τοῦ 448 (βλ. G. Florovsky, *The Byzantine Fathers of the Fifth Century*, στὴ σειρὰ *The Collected Works of George Florovsky*, Vol. 8, Büchervertriebsanstalt, Vaduz 1987, σ. 327). Ἐπίσης ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης σὲ ἐλδική μελέτη του ποὺ διάβασε ὡς εἰσήγηση στὸ Aarhus τῆς Δανίας τὸ 1964 ὑποστήριξε τεκμηριωμένα, ὅτι ὁ Διόσκορος δὲν καταδικάστηκε ὡς αἰρετικὸς κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικῇ Σύνοδο, γιατί ἡ «ληστρική» σύνοδος (449), στὴν ὁποία προήδρευε, δὲν θεωρήθηκε ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Χαλκηδόνας ὡς αἰρετικὴ, ἀφοῦ ἡ ἀποκατάσταση τοῦ Εὐτυχοῦς στηρίχθηκε προφανῶς στὴν ὁμολογία του ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι «ὁμοούσιος τῇ μητρὶ αὐτοῦ» (βλ. J. S. Romanides, ὅπ. παρ. σ. 97 ἐξ.). βλ. καὶ βλ. Ἰω. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, Ἀθῆναι 1992, σ. 646, καθὼς καὶ Γ. Δ. Μαρτζέλου, «Ἡ ἐπιστημονικότητα μὴς "ἐπιστημονικῆς κριτικῆς" στὴ διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ Ἡλ. Δ. Κεσμίου, "Ἡ Χριστολογία καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ τοῦ Διοσκόρου Ἀλεξανδρείας", Θεσσαλονίκη 2000», στὸ *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* 86 (798), Παντελεήμονι τῷ Β', τῷ Παναγιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, Τεύχος ἀφιερωτήριον ἐπὶ τῇ εἰς Κύριον ἐκδημίᾳ αὐτοῦ, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 598 κ.ἐ.

19. Περισσότερα γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. Γ. Δ. Μαρτζέλου, *Γένεση καὶ πηγὲς τοῦ Ὁρου τῆς Χαλκηδόνας*, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 70 ἐξ., 129 ἐξ.

20. βλ. «DISCUSSION: Concerning the paper of Professor Karmiris», ὅπ. παρ., σ. 77. βλ. καὶ P. Gregorios – W. H. Lazareth – N. A. Nissiotis, ὅπ. παρ., σ. 45.

21. βλ. ACO II, 1, 1, 112. βλ. ἐπίσης καὶ ὅσα ἀναφέρει στὴν *Ἐπιστολὴν τοῦ Πρὸς Σεκουνδίνου* γιὰ τὴ διπλὴ ὁμοουσιότητα τοῦ σαρκωμένου Λόγου (R. Y. Ebied – L. R. Wickham, «A Collection of unpublished Letters of Timothy Aelurus, στὸ *Journal of Theological Studies* 21[1970], σ. 337, 360).

τροπή τῶν φύσεων, προβάλλοντας μὲ ἔμφαση τὸ ἀσύγχυτο καὶ ἄτρεπτο τῶν δύο φύσεων μετὰ τὴν ἔνωση ἐν Χριστῷ²². Κατὰ συνέπεια εἶναι ἐπιστημονικὰ ἀνεπίτρεπτο νὰ στηριχθοῦμε μονομερῶς στὸ Δαμασκηνό, γιὰ νὰ πληροφορηθοῦμε γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ὅπως πράττουν δυστυχῶς τελείως ἐσφαλμένα καὶ παραπλανητικὰ ὀρισμένοι θεολόγοι καὶ ἐρευνητές²³, ὅταν ἔχουμε τὰ ἴδια τὰ κείμενα τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ὅπου ξεκαθαρίζουν οἱ ἴδιοι τί δέχονται καὶ τί ὄχι. Μὲ ἄλλα λόγια, ὅταν ἐξετάζουμε διδασκαλίες ἢ θέσεις κάποιων συγγραφέων, εἴτε αἰρετικῶν εἴτε ὀρθοδόξων, εἶναι ἄκρως ἀντιεπιστημονικὸ νὰ στηριζόμαστε ἀποκλειστικὰ σὲ γνώμες τρίτων, καὶ ὄχι στὰ πηγαῖα κείμενα τῶν ἰδίων τῶν συγγραφέων. Μιὰ τέτοια μέθοδος ἐξάπαντος δὲν μπορεῖ νὰ συνιστᾷ ἐπιστημονικὴ ἐρευνα. Καὶ στὴν προκειμένη λοιπὸν περίπτωσι προωτίστως καὶ κυρίως πρέπει νὰ στηριχτοῦμε στὰ ἴδια τὰ κείμενα τοῦ Διοσκοῦρου καὶ τοῦ Σεβήρου, γιὰ νὰ καταλήξουμε σὲ συμπεράσματα σχετικὰ μὲ τὴ διδασκαλία τους, καὶ ὅταν διαπιστώσουμε ὅτι ὑπάρχουν γνώμες τρίτων, ὅπως τοῦ ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ ἢ ἄλλων Πατέρων, ποὺ εἶναι διαφορετικὲς ἢ καὶ ἀντίθετες μὲ τὰ συμπεράσματά μας, τότε ὀφείλουμε νὰ ἐρμηνεύσουμε ποῦ ὀφείλεται αὕτὴ ἢ διαφοροποίηση. Τὸ ἐρώτημα δηλ. στὸ ὁποῖο ὀφείλει νὰ ἀπαντήσει ἕνας ἐρευνητής, ὅταν ἐξετάζει τὴ Χριστολογία τοῦ Διοσκοῦρου ἢ τοῦ Σεβήρου ἀπὸ ἄποψη δογματικῆ καὶ ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, εἶναι τὸ ἐξῆς: Γιατί, ἐνῶ ὁ Διόσκορος καὶ ὁ Σεβήρος ἀπορρίπτουν ρητὰ τὴν ἀνάκραση καὶ τὸ φυρμό τῶν φύσεων ἐν Χριστῷ, ὁ Δαμασκηνὸς τοὺς κατηγορεῖ, ὅτι δέχονται ἀνάκραση καὶ φυρμός; – Καὶ ἡ ἀπάντησι στὴν προκειμένη

22. Βλ. ἐνδεικτικὰ τὰ ἀποσπάσματα ποὺ διασώζει ὁ Λεόντιος ὁ Βυζάντιος ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Σεβήρου *Πρὸς Σόλωνα* (Κατὰ Μονοφυσιτῶν, PG 86, 1845 D: «Τὰ ἐξ ὧν ὁ Ἐμμανουὴλ ὑφεστῆκει καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐ τέτραπται, ὑφέστηκε δὲ ἐν τῇ ἐνώσει καὶ ἐν μιᾷ ὑποστάσει θεωρούμενα») καὶ ἀπὸ τὸ Β' Λόγο τοῦ *Πρὸς Ἰωάννην τὸν Γραμματικόν* (δπ. παρ. PG 86, 1848 A: «Καὶ τῶν ἐξ ὧν ἡ ἔνωσις μενόντων ἀμειώτων καὶ ἀναλλοιώτων, ἐν συνθέσει δὲ ὑφεστώτων, καὶ οὐκ ἐν μονάσιν ἰδιοσυστάτοις... Καὶ ὡς τὰ ἐξ ὧν εἰς Χριστὸς ἐν τῇ συνθέσει, τελείως καὶ ἀμειώτως ὑφέστηκεν»), καθὼς καὶ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Σεβήρου ποὺ διασώζει ὁ μοναχὸς Εὐστάθιος (*Ἐπιστολὴ πρὸς Τιμόθεον Σχολαστικόν, περὶ δύο φύσεων κατὰ Σεβήρου*, PG 86, 912 CD: «Τὸ γὰρ ἐκ δύο τινῶν συννηγεμένον, οὔτε τὰ ἐξ ὧν συνετέθη συνέχεεν... Τῶν μὲν ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ Χριστὸς μενόντων ἀμειώτων καὶ ἀναλλοιώτων, ἐν συνθέσει δὲ ὑφεστώτων»). Ἀναλυτικὰ γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. Ἰ. Θ. Νικολόπουλου, *Ἡ Χριστολογία τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας καὶ ὁ Ὁρος τῆς Χαλκηδόνος* (Διδακτορικὴ Διατριβή), Θεσσαλονίκη 2002, σ. 89 κ.έ.· 93 κ.έ.· 249 κ.έ.

23. Βλ. λ.χ. Δ. Τσελεγγίδη, δπ. παρ., σ. 311 καὶ J.-C. Larchet, δπ. παρ., στὸ *Θεολογία* 74/2 (2003), σ. 663 ἐξ.

περίπτωση εἶναι μία καὶ μοναδική: Ὁ Δαμασκηνὸς δὲν ἐνδιαφέρεται ἐν προκειμένῳ νὰ ἀναλύσει ἐπιστημονικὰ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δηλώσεων ἢ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Διοσκόρου καὶ τοῦ Σεβήρου τὴ χριστολογικὴ διδασκαλία τους, ὅπως κάνει σήμερα ἡ ἐπιστῆμη τῆς Θεολογίας. Γι' αὐτὸν τὸ κριτήριο τῆς ἀξιολογήσεως τοῦ Διοσκόρου, τοῦ Σεβήρου, καθὼς καὶ τῶν λοιπῶν Ἀντιχαλκηδονίων, εἶναι ὅτι δὲν δέχονται τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο καὶ τὸν Ὅρο της, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὸ «ἀσυγχύτως» καὶ «ἀτρέπτως» τῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων στὸ Χριστό. Αὐτὸ ἀκριβῶς δίνει κάθε δικαίωμα στὸ Δαμασκηνὸ νὰ τοὺς κατηγορεῖ ὅτι ἀρνοῦνται τὴν ἀσύγχυτη καὶ ἀτρεπτη ἐνωση τῶν δύο φύσεων καὶ ὅτι δέχονται ὡς ἐκ τούτου τὴν ἀνάκραση καὶ τὸ φυρμό τους, καὶ ἃς ὑποστηρίζουν οἱ ἴδιοι ὅτι ἀπορρίπτουν τὴ «σύγχυση» καὶ τὴν «τροπή». Πρόκειται ὁμως γιὰ μιὰ κατηγορία, τὴν ὁποία τοὺς ἀποδίδει κατὰ συνεκδοχὴν, μὲ βάση τὸ ἀνωτέρω σκεπτικὸ καὶ ὄχι μὲ βάση τὴν ἔρευνα πὺ τυχὸν ἔκανε ὁ ἴδιος σὲ πηγαῖα κείμενα εἴτε τοῦ Διοσκόρου εἴτε τοῦ Σεβήρου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Δὲν τὸν ἐνδιέφερε ἄλλωστε μιὰ τέτοιου εἴδους ἔρευνα, γιατί ὁ στόχος του ἐν προκειμένῳ εἶναι πολεμικὸς καὶ ποιμαντικὸς. Θέλει νὰ προφυλάξει τὸ ὀρθόδοξο ποίμνιο ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῶν ἀρνητῶν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρει ἐν προκειμένῳ, ἂν ἡ Χριστολογία τους καθ' ἑαυτὴν εἶναι αἰρετικὴ ἢ ὀρθόδοξη. Γι' αὐτὸν οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι, ἀφοῦ δὲν δέχονται τὴν οἰκουμενικὴ ἀπόφαση τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, εἶναι αἰρετικοί.

Ἐξάλλου θὰ πρέπει πάντοτε νὰ ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι οἱ Πατέρες εἶναι ποιμένες καὶ ὡς ποιμένες δὲν ἐνδιαφέρονται τόσο γιὰ τὶς ἀκριβεῖς ἐπιστημονικὲς ἀναλύσεις ὅσο κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν γιὰ τὴ διαφύλαξη τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῶν αἱρέσεων. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ στὴν πολεμικὴ τους κατὰ τῶν διαφόρων αἱρέσεων πολλὰς φορὲς δὲν ἐκφράζονται μὲ ἀπόλυτη ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια, ὅπως λ.χ. θὰ ἀπαιτοῦσε ἡ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ δεοντολογία. Αὐτὸ πὺ τοὺς ἐνδιαφέρει πρωτίστως καὶ κυρίως εἶναι ἡ ποιμαντικὴ ἀντιμετώπιση τῶν αἱρέσεων καὶ ὄχι ἡ ἀκριβὴς ἐπιστημονικὴ τους προσέγγιση, ὅταν μ' αὐτὴν δὲν ἐξυπηρετοῦνται οἱ ποιμαντικοὶ τοὺς στόχοι. Ἡ διαπίστωση αὕτη ἀποτελεῖ μιὰ βασικὴ ἀρχή, τὴν ὁποία δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀγνοεῖ κατὰ τὴ μελέτη τῶν πατερικῶν κειμένων κανένας ἐρευνητὴς θεολόγος, προκειμένου νὰ καταλήξει σὲ σωστὰ συμπεράσματα. Εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικὸ ὅτι τὴ βασικὴ αὕτη ἀρχὴ τὴν ὑπογραμμίζει ἤδη ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, παραπέμποντας μάλιστα πρὸς κατοχύρωσὴ της στὸ Μ. Βασίλειο. «Ἐτερόν ἐστιν», σημειώνει, «ἡ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας (δηλ. τῆς ὀρθοδόξου πίστεως) ἀντιλογία καὶ ἕτερον ἢ τῆς πίστεως ὁμολογία,

καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ἀντιλογίας οὐκ ἀνάγκη περὶ τὰς λέξεις ἀκριβολογεῖσθαι τὸν ἀντιλέγοντα, ὡς καὶ ὁ Μέγας φησὶ Βασίλειος, ἐπὶ δὲ τῆς ὁμολογίας ἀκριβεία διὰ πάντων τηρεῖται καὶ ζητεῖται»²⁴. Ἀποτελεῖ, λοιπὸν, μέγα μεθοδολογικὸ σφάλμα, ὅταν κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας ἐκλαμβάνονται πάντοτε κατ' ἀκριβεία τὰ ὅσα οἱ Πατέρες λένε κατὰ τῶν αἰρετικῶν, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ σύγχρονες ἐπιστημονικὲς προσεγγίσεις, τῇ στιγμῇ ποὺ οἱ ἴδιοι οἱ Πατέρες διευκρινίζουν ὅτι στὴν ἀντιλογία τοὺς κατὰ τῶν αἰρετικῶν, δὲν εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ὑπάρχει ἀκριβεία. Ἀκριβεία «τηρεῖται καὶ ζητεῖται» μόνο κατὰ τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως, δηλ. κατὰ τὴ διατύπωση τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος. Αὐτὸ βέβαια δὲν σημαίνει ὅτι οἱ Πατέρες ἀποφεύγουν νὰ κάνουν μερικὲς φορές διαπιστώσεις ποὺ θυμίζουν, θὰ λέγαμε, σύγχρονες ἐπιστημονικὲς προσεγγίσεις, ὅπως λ.χ. ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς στὸ ἀνωτέρω *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του. Ὡστόσο δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωροῦνται οἱ Πατέρες ὡς σύγχρονοι θεολόγοι ἐρευνητὲς ποὺ στόχο ἔχουν ἀπλῶς καὶ μόνο τὴν ἀνάδειξη τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας. Δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει ἓνας τέτοιος στόχος, ὅταν δὲν ἐξυπηρετεῖται ἢ πολὺ περισσότερο ὅταν κινδυνεύει ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν δὲν ληφθεῖ σοβαρὰ ὑπ' ὄψη ἡ ποιμαντικὴ αὐτὴ διάσταση καὶ στόχευση τῆς πατερικῆς θεολογίας καὶ δὲν συνειδητοποιηθεῖ ἡ καθοριστικὴ σημασία της κατὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν αἱρέσεων, δὲν εἶναι δυνατό νὰ κατανοηθοῦν σωστὰ οἱ πατερικὲς τοποθετήσεις καὶ διατυπώσεις μὲ ἀντιαιρετικὸ περιεχόμενο.

β) Ἡ ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία καὶ ἡ Ὁρθοδοξία τῆς Ἐκκλησίας

Ἐπειδὴ προφανῶς οἱ ἀντιρρήσεις τῶν ἀνωτέρω ὀρθοδόξων θεολόγων σχετίζονται κυρίως μὲ τὸ χαρακτηρισμὸ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὁπαδῶν τοῦ Διοσκόρου ὡς «ὀρθοδόξων», ἃς μᾶς ἐπιτραπεί ἐν προκειμένῳ νὰ ἀπαντήσουμε σὲ ὀρισμένα ἐρωτήματα ποὺ ἀναφύονται ἐνδεχομένως σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα αὐτό. Νομιμοποιεῖται λ.χ. ἀπὸ ὀρθόδοξη ἄποψη νὰ χαρακτηρίζονται ὁ Διόσκορος καὶ οἱ ὁπαδοὶ του ὀρθόδοξοι, τῇ στιγμῇ ποὺ στὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καταδικασμένοι αἰρετικοί; Δὲν ἐξισώνονται ἔτσι μὲ μᾶς ποὺ εἴμαστε μέλη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ δὲν ἀντιβαίνει ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς στὴ συνείδηση τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ποὺ τοὺς θεωροῦσαν αἰρετικούς;

24. Βλ. Ἰωάννου Καρμίρη, *Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Ι, Ἐν Ἀθήναις² 1960, σ. 378.

Ἄν καὶ τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ἀπαντῶνται ἔμμεσα ἀπὸ ὅσα ἀναφέραμε πρὸ πάνω, γιὰ νὰ ἀπαντήσουμε σ' αὐτὰ μὲ σαφήνεια, πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι ἡ ἔννοια τῆς πραγματικῆς ὀρθοδοξίας γιὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἰδεολογικὴ ἀλλὰ ἐκκλησιολογικὴ. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας δὲν διστάζουν ὄχι μόνον νὰ θεωροῦν ἁγίους καὶ μεγάλους διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας κάποιους προγενέστερους Πατέρες, οἱ ὅποιοι, ἂν καὶ διατύπωσαν κάποιες ἐσφαλμένες δογματικὲς ἀπόψεις, βρίσκονταν πάντοτε μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς τους σὲ πλήρη κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία, ὅπως λ.χ. ὁ Γρηγόριος Νύσσης καὶ ὁ ἱερός Αὐγουστίνος, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ νὰ χαρακτηρίζουν «ὀρθοδόξους» ἐξ ἐπόψεως καθαρὰ ἰδεολογικῆς κάποιους αἰρετικούς πού διατήρησαν μὲν τὴν ὀρθοδοξία τους ὡς πρὸς τὴν οὐσία τοῦ δόγματος, ἀλλὰ θεωρήθηκαν αἰρετικοί, γιὰ διέκοψαν τὴν κοινωνία τους μὲ τὴν Ἐκκλησία. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἐν προκειμένῳ εἶναι καὶ πάλι ὁ μέγας καὶ ἀκριβὴς δογματολόγος τῆς Ὁρθοδόξου Πίστews, ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ ὅποιος ἀποδίδει τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ «ὀρθοδόξου» ὄχι μόνον στὸ Διόσκορο καὶ τοὺς ὁπαδοὺς του, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλους αἰρετικούς στὸ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του.

Ἴδου πῶς περιγράφει ὁ Δαμασκηνός ἄλλες δύο αἰρετικὲς παρατάξεις, τοὺς *Ἰκέτες* καὶ τοὺς *Αὐτοπροσκόπτες*: «*Ἰκέται· οἵτινες ἀσκηταὶ μὲν ὑπάρχουσιν, ὀρθόδοξοι ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὄντες, συναγόμενοι δὲ ἅμα γυναιξὶν ἀσκηταίαις, ὕμνους τῷ Θεῷ προσφέρουσι μετὰ χορείας τινὸς καὶ ὀρχήσεως...*»²⁵. «*Αὐτοπροσκόπται· πάντα μὲν ὀρθόδοξοι ὑπάρχοντες, ἀδεῶς δὲ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ κοινωνίας σφᾶς αὐτοὺς προφάσεως τινος εὐτελοῦς ἔνεκα ἀποκόπτοντες*».²⁶

Ἄν ἡ ἔννοια τῆς «Ὁρθοδοξίας» συνίστατο ἀπλῶς καὶ μόνον σὲ μία θεολογικὴ ἰδεολογία καὶ τίποτε περισσότερο, οὐδέποτε θὰ ἦταν δυνατό ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, πού διακρίνεται γιὰ τὴ δογματικὴ εὐαισθησία καὶ τὴν ἀκριβολογία του, νὰ χαρακτηρίσει τοὺς παραπάνω αἰρετικούς ὡς «ὀρθοδόξους», καὶ μάλιστα τοὺς *Αὐτοπροσκόπτες* ὡς κατὰ πάντα ὀρθοδόξους. Κι' αὐτὸ γιὰ τὸν ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς θὰ σήμαινε τὴν ἐξίσωση τῶν παραπάνω αἰρετικῶν μὲ τὰ μέλη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ θὰ ἦταν ἀντίθετος μὲ τὴν προγενέστερη πατερικὴ παράδοση, πού τοὺς θεωροῦσε αἰρετικούς. Κατὰ συνέπεια ἡ ὀρθοδοξία αὕτη πού ἀποδίδει ὁ Δαμασκηνός στοὺς παραπάνω αἰρετικούς ἀναφέρεται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὴν οὐσία τοῦ δόγματος καὶ ἔχει ἀπλῶς ἰδεολογικὸ χαρακτῆρα. Γιὰ τὸ Δαμασκηνὸ ὅμως ἡ ἰδεολογικὴ

25. Βλ. PG 94, 756 C-757 A.

26. Βλ. PG 94, 761 B.

αὐτὴ ὀρθοδοξία, τὴν ὁποία τοὺς ἀποδίδει, δὲν ἀρκεῖ, γιὰ νὰ τοὺς ἀμνηστεύσει ὡς αἰρετικούς. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ τοὺς περιλαμβάνει μεταξὺ τῶν ἄλλων αἰρετικῶν στὸ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του. Ἐχομε μάλιστα τὴ γνώμη ὅτι ἰδιαίτερα ἡ περιγραφὴ ποὺ κάνει γιὰ τοὺς *Ἀυτοπροσκόπτες* δείχνει σαφέστατα κατὰ τί διαφέρει αὐτὴ ἡ ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία ἀπὸ τὴν πραγματικὴ Ὁρθοδοξία, ποὺ δὲν εἶναι ἀπλῶς ἰδεολογία ἀλλὰ κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία. Εἶναι πράγματι ἐκκλησιαστικὸ ὅτι, καίτοι τοὺς χαρακτηρίζει ὡς κατὰ πάντα ὀρθοδόξους, ἐντούτοις τοὺς θεωρεῖ ὡς αἰρετικούς ὄχι γιὰ ἄλλη αἰτία, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀποκόπηκαν ἀπὸ τὴν κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας, ἐξαιτίας μᾶς εὐτελοῦς, ὅπως λέει, προφάσεως, ποὺ δὲν εἶναι μάλιστα καὶ τόσο εὐτελὴς, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ὅσα ἀναφέρει στὴ συνέχεια. Ἄλλο, λοιπόν, εἶναι ἡ ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία, ποὺ συνίσταται στὴν ὀρθοδοξία κατὰ τὴν οὐσία τοῦ δόγματος καὶ μπορεῖ νὰ ἀποδίδεται ἀκόμη καὶ σὲ αἰρετικούς, καὶ ἄλλο ἡ πραγματικὴ καὶ πλήρης Ὁρθοδοξία ποὺ εἶναι κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ χαρακτηρίζει τοὺς Ὁρθοδόξους. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ Ὁρθοδοξία κατὰ τὸ Δαμασκηνό, ποὺ συνοψίζει ἐν προκειμένῳ τοὺς προγενέστερους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἰδεολογικὴ, ὅπως τονίσαμε καὶ προηγουμένως, ἀλλὰ ἐκκλησιολογικὴ. Ἄν δὲν ὑπάρχει ἡ ἐκκλησιολογικὴ διάσταση τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία δὲν φτάνει, γιὰ νὰ θεωρεῖται κάποιος Ὁρθόδοξος. Ἡ κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία εἶναι ποὺ δίνει στὴν ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία τὴν πληρότητα καὶ τὸ ἀγιοπνευματικὸ περιεχόμενο τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ὁρθοδοξίας.

Οἱ ἐπισημάνσεις μάλιστα αὐτὲς ἀποκτοῦν ἰδιαίτερη σημασία καὶ βαρύτητα, ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη μας ὅτι στίς παραπάνω περιγραφές ποὺ κάνει ὁ Δαμασκηνὸς δὲν πρόκειται ἀπλῶς γιὰ σχισματικούς, ἔτσι ὥστε δικαιολογημένα νὰ τοὺς θεωρεῖ ὀρθοδόξους ὡς πρὸς τὴν οὐσία τοῦ δόγματος, ἀλλὰ γιὰ αἰρετικούς μὲ τὴν πλήρη σημασία τοῦ ὅρου. Ἄλλωστε, ὅταν ὁ Δαμασκηνὸς ἀναφέρεται ἀποκλειστικὰ σὲ σχισματικούς, δὲν παραλείπει νὰ τὸ ἐπισημάνει, ἂν καὶ τοὺς θεωρεῖ καὶ αὐτοὺς αἰρετικούς μὲ τὴν εὐρύτερη ἔννοια τοῦ ὅρου, καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἐντάσσει στὸ *Περὶ αἱρέσεων* ἔργο του²⁷. Ἐξάλλου θὰ πρέπει νὰ ἔχομε ὑπ' ὄψη μας ὅτι ὄχι μόνο στὸ Δαμασκηνό, ἀλλὰ γενικότερα στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τὰ ὅρια μεταξὺ σχίσματος καὶ αἵρέσεως δὲν εἶναι ἀπολύτως σαφῆ, καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς πολλὰς φορὲς οἱ ὅροι «σχίσμα» καὶ «αἵρεσις» ἐναλλάσσονται στὰ συγγράμματά τους²⁸. Κι' αὐτὸ βέ-

27. Βλ. λ.χ. PG 94, 720 AB.

28. Βλ. λ.χ. τὸ χαρακτηρισμὸ τῶν Ἀρειανῶν ἐκ μέρους τοῦ Μ. Βασιλείου ἄλλοτε ὡς «αἵρέσεως» καὶ ἄλλοτε ὡς «σχίσματος» (βλ. *Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος* 30, 76, PG 32, 212· C· Ἐπι-

βαια εἶναι ἀπολύτως εὐλόγο, γιατί τὸ κριτήριο τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς αἵρεσεως γιὰ τοὺς Πατέρες, ὅπως φάνηκε ἤδη ἀπὸ ὅσα εἴπαμε, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἰδεολογικὸ ἀλλὰ ἐκκλησιολογικὸ.

Κατὰ συνέπεια, ἂν γίνεи κατανοητὸ ὅτι οἱ Πατέρες μποροῦν νὰ ἀποδίδουν ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία ἀκόμη καὶ σὲ αἵρετικούς, ὅταν βεβαίως τὴν διαπιστώνουν, κανεὶς δὲν θὰ πρέπει νὰ σκανδαλίζεται καὶ νὰ νομίζει ὅτι, ὅταν γίνεται λόγος γιὰ τὴν ὀρθοδοξία τοῦ Διοσκόρου καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὁπαδῶν του, ἀμφισβητοῦνται οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ποὺ τοὺς θεωροῦν αἵρετικούς καὶ θίγεται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ ὀρθόδοξη συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας. Μόνον αὐτὸς ποὺ δὲν διακρίνει τὴν Ὁρθοδοξία τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία ὀρισμένων αἵρετικῶν μπορεῖ νὰ φτάσει σὲ τέτοιου εἶδους συμπεράσματα. Κι' αὐτὸ γιατί ἀδυνατεῖ νὰ καταλάβει ὅτι, ὅταν ἐκφέρονται ἐπιστημονικὲς ἀπόψεις γιὰ τὴν ὀρθοδοξία τοῦ Διοσκόρου καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὁπαδῶν του, πρόκειται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο γιὰ τὴν ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία καταδικασμένων στὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας αἵρετικῶν, καὶ ἡ ὀρθοδοξία αὐτὴ δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν Ὁρθοδοξία τῆς Ἐκκλησίας. Θὰ θέλαμε ἐν προκειμένῳ νὰ ρωτήσουμε: Θίγεται μήπως ἡ ὀρθόδοξη συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας ἢ ὁ αἵρετικὸς χαρακτήρας τῶν Ἰκετῶν καὶ τῶν Αὐτοπροσκοπτῶν, ὥστε νὰ νομίζει κανεὶς ὅτι οἱ Πατέρες ἔκαναν λάθος ποὺ τοὺς θεωροῦσαν αἵρετικούς, ὅταν ὁ Δαμασκηνὸς τοὺς χαρακτηρίζει «ὀρθοδόξους», καὶ μάλιστα τοὺς Αὐτοπροσκοπτεῖς ὡς κατὰ «πάντα ὀρθοδόξους»; – Κατηγορηματικὰ καὶ ἀπολύτως ὄχι. Γιατί ὁ Δαμασκηνὸς ξέρεи ὅτι κάνει λόγο γιὰ τὴν ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία συγκεκριμένων αἵρετικῶν. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐνοχλεῖται καθόλου, χαρακτηρίζοντάς τους ὡς «ὀρθοδόξους». Μὲ ἄλλα λόγια τὸ θέμα τῆς ἰδεολογικῆς ὀρθοδοξίας ἢ αἵρεσης τοῦ Διοσκόρου καὶ τῶν ὁπαδῶν του δὲν εἶναι θέμα ποὺ ἐνδιαφέρει τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ μόνο τὴν ἐπιστήμη. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία τὸ θέμα εἶναι ἤδη λυμένο: ὁ Διόσκορος καὶ οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ὁπαδοί του, ὅπως τὸ ἔχουμε τονίσει πολλές φορές, εἶναι αἵρετικοί, γιατί ἀρνήθηκαν νὰ δεχθοῦν τὴν οἰκουμενικὴ ἀπόφαση τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Ὡστόσο, ἐπειδὴ τὸ θέμα τῆς ἰδεολογικῆς ὀρθοδοξίας ἢ αἵρεσης τοῦ Διοσκόρου καὶ τῶν ὁπαδῶν του παρουσιάζει κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον, εἶναι ἔργο τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, καὶ ιδιαίτερα τῶν κλάδων τῆς Ἱστορίας τῶν

στολή 204, *Τοῖς Νεοκαισαρεῦσιν*, 6, PG 32, 753 B· *Ἐπιστολή 214, Τερεντίω κόμητι*, 3, PG 32, 788 B), καίτοι ὁ ἴδιος στὴν Α' κανονικὴ ἐπιστολὴ του, σὸν Ἀμφιλόχιο Ἰκονίου, ἐπιχειρεῖ νὰ κάνει σαφὴ διάκριση τῶν αἱρέσεων ἀπὸ τὰ σχίσματα καὶ τίς παρασυναγωγές (βλ. *Ἐπιστολή 188, Ἀμφιλόχιω περὶ κανόνων*, 1, PG 32, 665 AB).

Δογμάτων και της Δογματικής, νά απαντήσουν σέ ἐπιμέρους ἐρωτήματα ποὺ ἀνακύπτουν κατὰ τὴ μελέτῃ τῶν ἔργων τους ἢ ἄλλων συναφῶν πηγαίων κειμένων. Τέτοια ἐρωτήματα λ.χ. θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι: α) ἂν ὁ Διόσκορος καὶ οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ὁπαδοί του δέχονται τὴν ὁμοουσιότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσης τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴ δική μας φύση ἢ ὄχι, β) ἂν παράλληλα μὲ τὴν κοινοποίηση τῶν φυσικῶν ιδιωμάτων στὸ πρόσωπο τοῦ σαρκωμένου Λόγου δέχονται ἢ ὄχι καὶ τὴ διάκρισή τους σέ θεοπρεπή καὶ ἀνθρωποπρεπή, ἀποδίδοντας τὰ θεοπρεπή στὴ θεότητα καὶ τὰ ἀνθρωποπρεπή στὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, γ) ἂν τὸ «ἐκ δύο φύσεων» καὶ τὸ «μία φύσις μετὰ τὴν ἔνωσιν» νοοῦνται κατ' αὐτοὺς μὲ τὴν κυρίλλεια ἢ μὲ τὴν εὐτυχανικὴ σημασία, δ) ἂν ἡ ἄρνησή τους νὰ δεχθοῦν «δύο φύσεις» ἐν Χριστῷ ὀφείλεται στὴν ἀποδοχὴ τῆς μονοφυσικῆς Χριστολογίας τοῦ Εὐτυχοῦς ἢ στὸ φόβο τους ἔναντι τῆς δυοφυσικῆς Χριστολογίας τοῦ Νεστορίου κ.λπ. Καὶ ἐδῶ ἀσφαλῶς τὸ λόγο ἔχουν οἱ εἰδικὲς ἐπιστημονικὲς μελέτες ἢ διδακτορικὲς διατριβές, τὰ συμπεράσματα τῶν ὁποίων, ὅποια καὶ νὰ εἶναι, δὲν θίγουν καθόλου τὴν ἀξιολόγησι καὶ τὴν πίστι τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τοὺς Ἀντιχαλκηδόνιους. Στὰ ἐπιστημονικὰ αὐτὰ θέματα «καὶ τὸ ἐπιτυγχάνειν οὐκ ἄχρηστον, καὶ τὸ διαμαρτάνειν ἀκίνδυνον», κατὰ τὴ σοφὴ φράσι τοῦ ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου²⁹. Μόνο ἂν κάποιος συγχέει ἢ ταυτίζει τὴν ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία, ποὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηρίζει ἀκόμη καὶ αἰρετικούς, μὲ τὴν πραγματικὴ Ὀρθοδοξία, ποὺ εἶναι πλήρης κοινωνία μὲ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, μπορεῖ νὰ ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὰ συμπεράσματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ νὰ πιστεύει ὅτι, γιὰ νὰ δικαιωθεῖ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Διοσκορού καὶ τῶν ὁπαδῶν του ὡς αἰρετικῶν, θὰ πρέπει ὁπωσδήποτε καὶ κατ' ἀνάγκην νὰ ὑπάρχουν σ' αὐτοὺς αἰρετικὰ στοιχεῖα καὶ ὡς πρὸς τὴν οὐσία τοῦ δόγματος. Ἄν δὲν τὸν προβληματίζει τουλάχιστον τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἁγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἀναφερόμενος σὲ αἰρετικούς (τοὺς Ἀντιχαλκηδόνιους, τοὺς Ἰκέτες καὶ τοὺς Αὐτοπροσκόπτες) τοὺς χαρακτηρίζει «ὀρθοδόξους», δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ κατανοήσῃ τὴν εἰδοποιὸ διαφορὰ μεταξὺ ἐκκλησιολογικῆς καὶ ἰδεολογικῆς θεώρησης τῶν αἱρέσεων ἢ πιὸ συγκεκριμένα μεταξὺ τῆς ποιμαντικῆς ἀντιμετώπισης καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξιολόγησής τους καὶ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἔτσι πλήρως ἀπὸ τὸ «σκάνδαλο» τῆς ἰδεολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξιολόγησις τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, δηλ. τοῦ Διοσκορού καὶ τῶν ὁπαδῶν του, ὡς «ὀρθοδόξων».

29. Βλ. Λόγος ΚΖ', Θεολογικός Α', Κατὰ Εὐνομιανῶν προδιάλεξις, 10, PG 36, 25 Α.

Συμπέρασμα

Ὑστερα ἀπὸ ὅσα εἶπαμε, προκύπτει, νομίζουμε σαφῶς ὅτι, καίτοι ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς θεωρεῖ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους ὡς αἵρετικούς, ἐπειδὴ ἀρνήθηκαν νὰ δεχθοῦν τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἐντούτοις δὲν διστάζει νὰ ἀναγνωρίσει τὴν ἰδεολογικὴ ὀρθοδοξία τους ἢ μὲ ἄλλα λόγια τὴν ὀρθοδοξία τους κατὰ τὴν οὐσία τοῦ δόγματος, χαρακτηρίζοντάς τους ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα «ὀρθοδόξους».

Ἡ διαπίστωση αὕτη ἔχει τεράστια σημασία καὶ εἶναι καθοριστικὴ γιὰ τὴν προώθηση τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μὲ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους ἢ, ὅπως τοὺς ἀποκαλοῦμε σήμερα, Μὴ-Χαλκηδονίους. Μὲ ἄλλα λόγια κατὰ τὶς θεολογικὲς μας ἐπαφὲς μαζί τους θὰ πρέπει ὡς Ὁρθόδοξοι νὰ μὴ ζητοῦμε ἀπ' αὐτοὺς, προκειμένου νὰ ἐπανέλθουν στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, τίποτε περισσότερο ἀπ' αὐτὸ πού ζητοῦσαν καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνες μετὰ τὸ σχίσμα τοῦ 451 οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας: Νὰ ἀποδεχθοῦν δηλαδὴ πλήρως τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, καθὼς βέβαια καὶ τὶς ἐπόμενες Οἰκουμενικὲς Συνόδους, πού συνεχίζουν καὶ ἐπιβεβαιώνουν οὐσιαστικὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ὡς ἅγιες καὶ Οἰκουμενικὲς. Ὅπως ἀπορρίπτοντας τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ἀποσχίστηκαν ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ περιέπεσαν στὴν αἵρεση, ἔτσι, ἐφόσον ἀποδεχθοῦν τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, αἵρεται αὐτομάτως τὸ δογματικὸ αἷτιο πού προκάλεσε τὸ χωρισμὸ τους ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ δημιουργεῖται ἡ βασικὴ καὶ ἀναγκαία προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐπανένωσή τους μὲ αὐτὴν. Αὐτὸ τὸ στόχο θὰ πρέπει νὰ ἐξυπηρετοῦν ὅλες οἱ διμερεῖς θεολογικὲς ἐπαφὲς μας μὲ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ στάση μας ὡς Ὁρθοδόξων θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἐνιαία καὶ καθολικὴ.